

บทคัดย่อ

181080

ชื่อภาคนิพนธ์ : ปัจจัยทางจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการประหยัด
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
ชื่อผู้เขียน : มนูญ ภูชลิบเงิน
ชื่อปริญญา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
ปีการศึกษา : 2547

การศึกษาในครั้งนี้มีจุดมุ่งศึกษาปัจจัยเชิงเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการประหยัดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการได้แก่ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสถานการณ์ทางสังคมของนักเรียนที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการประหยัดมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด 2) เพื่อศึกษาปัจจัยทางจิตลักษณะเดิมของนักเรียนที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเพียงใด 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสถานการณ์ ปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิม และปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ กับพฤติกรรมการประหยัดของนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ เพราะเหตุใด และ 4) เพื่อหานักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีพฤติกรรมประหยัดน้อย และปัจจัยปกป้อง

การวิจัยนี้ได้ใช้รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) เป็นกรอบคิดในการวิจัย ตัวแปรเชิงเหตุต่าง ๆ มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีที่สำคัญหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีต้นไม้ จริยธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2539) ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Ajzen & Fishbien, 1980) รวมทั้งตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมและหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนา

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนรัฐบาลในสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร 4 โรงเรียน จำนวน 480 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบการแบ่งชั้นกำหนดโควตา (Stratified Quota Random Sampling) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็นเพศชาย 191 คน เพศหญิง 289 คน โดยมีผลการเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 ฐานะทางครอบครัวต่ำ และฐานะทางครอบครัวสูงมีจำนวนใกล้เคียงกัน บิดาและมารดาส่วนใหญ่ทำงานรับจ้าง การศึกษาของบิดาโดยเฉลี่ยสูงกว่า ระดับมัธยมต้น ส่วนการศึกษาของมารดาส่วนใหญ่ต่ำกว่าระดับมัธยมปลาย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสัมพันธ์เปรียบเทียบ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นแบบวัดมาตรฐานประเมินค่า ซึ่งได้ทำการคัดเลือกข้อความที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน และหาคุณภาพแบบวัด ซึ่งพิสัยของค่าความเชื่อมั่นของแต่ละแบบวัดอยู่ระหว่าง .61 ถึง .83 คะแนน

โดยแบ่งกลุ่มตัวแปรออกเป็น 5 ประเภท คือ 1)กลุ่มตัวแปรด้านพฤติกรรม 3 ตัว คือ พฤติกรรมการประหยัดเวลา พฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่าย และพฤติกรรมการประหยัดพลังงาน 2)กลุ่มตัวแปรด้านลักษณะสถานการณ์ 3 ตัว คือ การเห็นแบบอย่างการประหยัดจากครอบครัว การฝึกอบรมจากโรงเรียน และการปฏิบัติทางพุทธ 3) กลุ่มตัวแปรด้านจิตลักษณะเดิม 3 ตัว คือ สุขภาพจิตดี แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน 4) กลุ่มตัวแปรด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ 2 ตัว คือ ทศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการประหยัด และความรู้เกี่ยวกับการประหยัด และ 5) กลุ่มตัวแปรด้านชีวสังคม

สมมติฐานในการวิจัยนี้มี 4 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง (Three-way Analysis of Variance) และถ้าพบปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้ทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี Scheffe' ต่อไป 2) การวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Totalled และ Stepwise โดยใช้เกณฑ์แตกต่างเปอร์เซ็นต์ทำนายที่ 5% (Cohen, 1977) เพื่อที่จะทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ 4 ข้อ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติทั้งหมดนี้ ได้กระทำในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยที่แบ่งโดยลักษณะทางชีวสังคมของนักเรียน เพื่อให้ได้ผลที่ชัดเจนที่สุด

ผลการศึกษาที่สำคัญมี 3 ประการ คือ

ประการแรก พบว่า ตัวแปรกลุ่มจิตลักษณะเดิม สามารถทำนายพฤติกรรมการประหยัดเวลา พฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่าย และพฤติกรรมการประหยัดพลังงาน ของนักเรียนในกลุ่มรวมได้ 30.6%, 19.7% และ 24.3% ตามลำดับ และพบว่า สามารถทำนายพฤติกรรมการประหยัดเวลาได้สูงสุด 40.5% ในกลุ่มนักเรียนที่มารดาทำงานรับจ้าง ทำนายพฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่ายได้สูงสุด 28.1% ในกลุ่มนักเรียนหญิง และสามารถทำนายพฤติกรรมการประหยัดพลังงานได้สูงสุด 28.4% ในกลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา และยังพบผลอีกว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นตัวทำนายสำคัญอันดับแรกในการทำนายพฤติกรรมการประหยัดเวลา ส่วนอันดับต่อ ๆ ไป คือ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และสุขภาพจิตดี ตามลำดับ ในขณะที่พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน เป็นตัวทำนายสำคัญอันดับแรกในการทำนายพฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่าย และพฤติกรรมการประหยัดพลังงาน ส่วนอันดับต่อ ๆ ไป คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และสุขภาพจิตดี ตามลำดับ

ประการที่สอง พบว่า กลุ่มตัวแปรด้านสถานการณ์ สามารถทำนายพฤติกรรมการประหยัดเวลา พฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่าย และพฤติกรรมการประหยัดพลังงาน ของนักเรียนในกลุ่มรวมได้ 15.3%, 11.1% และ 21.9% ตามลำดับ และพบว่า สามารถทำนายพฤติกรรมการประหยัดเวลาได้สูงสุด 21.2% ในกลุ่มนักเรียนที่มารดาทำงานรับจ้าง ทำนายพฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่ายได้สูงสุด 17.3% ในกลุ่มนักเรียนหญิง และทำนายพฤติกรรมการประหยัดพลังงานได้สูงสุด 26.8% ในกลุ่มนักเรียนที่มารดาทำงานรับจ้าง และยังพบอีกว่า การปฏิบัติทางพุทธ เป็นทำนายสำคัญอันดับแรกในการทำนายพฤติกรรมการประหยัดทั้ง 3 ด้านดังกล่าว ส่วนอันดับต่อ ๆ ไป คือ การเห็นแบบอย่างจากครอบครัว และการได้รับการฝึกอบรมจากโรงเรียน

ประการสุดท้าย พบว่า เมื่อรวมกลุ่มตัวแปรทางสถานการณ์ และจิตลักษณะเข้าด้วยกัน เป็น 8 ตัวแปร สามารถทำนายพฤติกรรมการประหยัดเวลา พฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่าย และพฤติกรรมการประหยัดพลังงาน ของนักเรียนในกลุ่มรวมได้ 31.4%, 46.6% และ 34.0% ตามลำดับ และพบว่า สามารถทำนายพฤติกรรมการประหยัดเวลาได้สูงสุด 41.1% ในกลุ่มนักเรียนที่มารดาทำงานรับจ้าง สามารถทำนายพฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่ายได้สูงสุด 57.0% ในกลุ่มนักเรียนหญิง และสามารถทำนายพฤติกรรมการประหยัดพลังงานได้สูงสุด 38.1% ในกลุ่มนักเรียนที่มารดามีอาชีพอิสระ และยังพบผลว่าทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการประหยัด เป็นตัวทำนายสำคัญอันดับแรกของพฤติกรรมการประหยัด 2 ด้าน คือ พฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่าย และพฤติกรรมการประหยัดพลังงาน ส่วนอันดับต่อ ๆ ไป สรุปได้คือ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน การปฏิบัติทางพุทธ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การฝึกอบรมจากโรงเรียน การเห็นแบบอย่างจากครอบครัว และความรู้เกี่ยวกับการประหยัด ตามลำดับ ในขณะที่พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นตัวทำนายสำคัญอันดับแรกของพฤติกรรมการประหยัดเวลา ส่วนอันดับต่อ ๆ ไปคือ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน การปฏิบัติทางพุทธ สุขภาพจิตดี และความรู้เกี่ยวกับการประหยัด ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติเพื่อพัฒนามี 5 ประการ ดังนี้

ประการแรก ควรมีการพัฒนากลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมการประหยัดทั้ง 3 ด้านน้อย คือ กลุ่มนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ กลุ่มนักเรียนชาย และกลุ่มนักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้ต่ำ เป็นลำดับแรก โดยการจัดกิจกรรมการพัฒนาให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการประหยัด และฝึกอบรมให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประหยัดในด้านต่าง ๆ ทั้ง 3 ด้านดังกล่าว

ประการที่สอง ในนักเรียนโดยทั่วไป ควรมีการพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 3 ด้าน เพื่อให้มีพฤติกรรมการประหยัดเวลา พฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่าย และพฤติกรรมการประหยัดพลังงานมากขึ้น โดยการพัฒนาให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการประหยัด ควบคู่ไปกับฝึกให้มี

ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในเบื้องต้น เพราะลักษณะทางจิตทั้ง 3 ด้านนี้ เป็นปัจจัยเชิงเหตุที่มีความสำคัญในอันดับต้น ๆ ต่อการมีพฤติกรรมการประหยัดทั้ง 3 ด้าน

ประการที่สามควรมีการทำวิจัยเชิงทดลองในกลุ่มนักเรียนที่สามารถทำนายพฤติกรรม การประหยัดได้สูง คือ กลุ่มนักเรียนที่มารดาทำงานรับจ้าง กลุ่มนักเรียนหญิง เมื่อได้ผลลัพธ์จาก การทดลองและประเมินชุดฝึกอบรมแล้ว จะได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาพฤติกรรม การประหยัดให้กับนักเรียน เยาวชน และบุคคลทั่วไป

ประการที่สี่ ควรมีการใช้ตัวแปรทางด้านจิตลักษณะเดิม คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม และ ตัวแปรทางด้านสถานการณ์ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน เข้ามาทำการวิจัยร่วมด้วย เพราะเป็นจิตลักษณะเดิมและสถานการณ์ ที่มีความสำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนา

ประการสุดท้าย ควรมีการทำ Path Analysis เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางตรงและทาง อ้อมของตัวแปรต่าง ๆ ในการวิจัยนี้ ซึ่งจะช่วยให้การนำผลวิจัยใหม่ไปใช้ในการพัฒนานักเรียนทาง ด้านนี้ ได้อย่างน่าเชื่อถือมากขึ้น

ABSTRACT

181080

Title of Thesis : Psycho-Social Correlates of Saving Behavior
of High School Students
Author : Manoon Phookhlibngoen
Degree : Master of Arts (Social Development)
Year : 2004

This study aimed at investigating antecedents of saving behavior of high school students. There were four main objectives. First, to examine the relationship between situational factors and saving behavior. Second, to study influence of psychological traits on saving behavior. Third, to investigate the interactional effects of situational and psychological factors on saving behavior. Finally, to pinpoint at-risk students who reported less saving behavior, and their antecedents.

Interactionism Model was used as a conceptual framework of this study. Variables in this study were from many important theories, for example, The Psychological Theory of Moral and Work Behavior, Theory of Reasoned Action, Variable related to Buddhist principles and practices was also employed.

Samples of this study were 480 grade 11th high school students from 4 schools in Bangkok Metropolis. Stratified Quota Random Sampling was used to obtain sample. Samples consisted of 191 male students and 289 female students, with the average GPA of 2.33. Most of their parents worked in employed position.

A set of questionnaires used in this study was in the form of summated rating scale. Items were carefully selected from two criterion. Range of reliability of each questionnaire was from .61 to .83.

This correlational-comparative study consisted of five groups of variables. The first group was saving behavior, consisting of three variables: time saving behavior, expense saving behavior, and energy saving behavior. The second group was situational factors, consisting of three variables: appropriate model from family, teaching

from school, and Buddhist practices. The third group was psychological traits, consisting of three variables: mental health, need for achievement, and future orientation and self-control. The fourth group was psychological states, consisting of two variables: favorable attitudes toward saving behavior, and knowledge on saving. The final group was biosocial background of the students.

There were four hypotheses. Two statistical approaches were employed to test the hypotheses. First, Three way Analysis of Variance, with post hoc test as Scheffé's. Second, Multiple Regression Analysis in terms of Standard and Stepwise. Data were analyzed both in total sample and in subsamples.

There were three important research findings.

First, all three psychological traits accounted for time saving behavior, expense saving behavior and energy saving behavior in total sample for 30.6%, 19.7% and 24.3%, respectively. The highest predictive percentage of each behavior in the same order was found in students with employed mother for 40.5%, in female students for 28.1%, and in students not living with parents for 28.4%. It was found that need for achievement was the most important predictor of time saving behavior, followed by future orientation and self-control, and mental health. For expense and energy saving behaviors, future orientation and self-control was the most important predictor, followed by need for achievement and mental health.

Second, all three situational factors accounted for time saving behavior, expense saving behavior, and energy saving behavior in total sample for 15.3%, 11.1%, and 21.9% respectively. The highest predictive percentage of each behavior in the same order was found in students with employed mother for 21.2%, in female students for 17.3%, and in students with employed mother for 26.8%. It was found that the most important predictor of the three behaviors was Buddhist practices, followed by appropriate model from family, and teaching from school.

Finally, all eight variables from both situational factors and psychological characteristics, accounted for time saving behavior, expense saving behavior, and energy saving behavior in total sample for 31.4%, 46.6%, and 34.0% respectively. The

highest predictive percentage of each behavior in the same order was found in students with employed mother for 41.1%, in female students for 57.0%, and in students whose mother owns private business for 38.1%. Favorable attitudes toward saving behavior was found to be the most important predictor of the two behaviors, expense saving behavior and energy saving behavior, followed by future orientation and self-control, Buddhist practice, teaching from school, appropriate model from family, and knowledge on saving. For time saving behavior, however, need for achievement was the most important predictor, followed by future orientation and self-control, Buddhist practice, mental health, and knowledge on saving.

Based on the research findings, five suggestions can be made.

First, the attention should be paid to three at-risk groups of students, namely, students with low GPA, male students, and students from low SES family. Favorable attitudes toward saving behavior and knowledge on saving should be urgently promoted to these groups of students.

Second, for general students in order to improve the three saving behaviors, three psychological characteristics should be heightened, namely, favorable attitudes toward saving behavior, future orientation and self-control, and need for achievement.

Third, evaluative-experimental study should be conducted to find the effective of training module, especially for students with employed mother, and female students.

Fourth, for future study, other variables should be added in the study because of their high potential antecedents of saving behaviors. They are, for example, moral reasoning ability, and love and reasoning oriented child rearing practices.

Finally, another statistical approach that should be used to analyze data is Path Analysis which may provide in depth picture of the relationships in the study.